

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2024.46.14>
УДК 376.015.31-056.34:373.2

С.Ю. Пупров
sergiy_putrov@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-2789-1355>

КОМАНДНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У теоретико-оглядовій статті розглянуто сучасні наукові погляди на порушення інтелектуального розвитку у дітей дошкільного віку. Оглядово представлено характеристику інтелектуальних порушень за Міжнародною класифікацією хвороб 11 перегляду. Змодельовано структури команди корекційно-розвиткового супроводу для дітей досліджуваної категорії. Охарактеризовано корекційно-розвиткові завдання, які вирішує кожен спеціаліст команди супроводу дитини дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Ключові слова: інтелектуальні порушення, діти дошкільного віку, корекційно-розвитковий супровід, командний підхід.

Постановка проблеми. Запровадження інклюзивної освітньої політики в нашій державі призвело до докорінних змін суспільного сприйняття осіб з порушеннями інтелектуального розвитку. Якщо раніше діти цієї нозологічної групи здобували освіту виключно за сегрегаційним типом, то на сьогодні у зв'язку із суспільним сприйняттям цінності кожної людини, незалежно від її здібностей та досягнень, діти з порушеннями інтелектуального розвитку отримали право здобувати освіту на всіх рівнях разом з однолітками з унормованим типом розвитку. Дошкільний вік є сенситивним періодом для формування знань, умінь та навичок, які необхідні дитині з інтелектуальними порушеннями для подальшого розвитку, включення в інклюзивний заклад загальної середньої освіти, соціалізації у суспільному житті. Відтак, важливим фактором розвитку дітей досліджуваної категорії на цьому віковому етапі є розбудова корекційно-розвиткового середовища з обов'язковим залученням необхідних спеціалістів.

Відтак, з огляду на вищевикладені дані, дослідження проблематики командного підходу до організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку є досить актуальним.

Аналіз досліджень і публікацій.

Сенсорний та сенсомоторний розвиток, шляхи організації розвиткового середовища дітей з інтелектуальними порушеннями розкрито в дослідженні С. Трикоз, Г. Блеч (2018). Особливості розвитку ігрової діяльності дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку представлено в дослідженні С. Агафонової (2023). Д. Шульженко (2019) дослідила проблематику самоконтролю у дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку. Ефективність застосування дидактичних ігор та ігрових прийомів у роботі з розвитку мовлення старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями доведено в науковому дослідженні О. Мирошніченко, Ю. Бойчук, Л. Дрожик (2022). Науковий пошук особливостей формування взаємостосунків у дітей з інтелектуальними порушеннями дошкільного віку здійснено А. Пасікун (2023). Шляхи організації педагогічного супроводу дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями в умовах воєнного стану розкрито в дослідженні І. Купіної, В. Гордієнко (2023).

Наявні наукові дослідження не вичерпують проблематику командного підходу до організації корекційно-розвиткового супроводу дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку, що й зумовлює здійснення подальшого наукового пошуку у цьому напрямку.

Метою статті є теоретичне вивчення шляхів реалізації командного підходу до організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку.

Виклад матеріалу дослідження.

Провідні науковці української школи олігофренопедагогіки, серед яких І. Бех, В. Бондар,

О. Боряк, І. Єременко, Н. Засенко, С. Миронова, І. Моргуліс, Г. Піонтківська, М. Рождественська, А. Селецький, В. Синьов, Н. Стадненко, М. Супрун, В. Тарасова, О. Теплицька, К. Турчинська, Д. Шульженко, М. Ярмаченко та інші, присвятили велику кількість досліджень вивченню структури дефекту у дітей з інтелектуальними порушеннями, психолого-педагогічним особливостям при порушеннях інтелекту на різних вікових етапах розвитку, пошуку шляхів діагностики актуального стану психомоторного розвитку дітей досліджуваної групи, розробці корекційно-розвиткових та освітніх програм. Сучасні наукові погляди спрямовано на пошук шляхів розбудови інклюзивного середовища для дітей дошкільного та шкільного віку з порушеннями інтелекту, а також удосконалення системи корекційно-розвиткового впливу.

На основі вивчення спеціальної літератури встановлено, що патогенез інтелектуальних порушень в дитячому віці пов'язаний з органічним ураженням кори головного мозку, що своєю чергою зумовлює стійкі порушення пізнавальної діяльності та призводить до негативних якісних змін психіки дитини в цілому, з обов'язковим поєднанням трьох факторів: зниження інтелектуальної діяльності, незворотність та дифузність (В. Синьов, 2008).

Класифікація порушень інтелектуального розвитку на сьогодні розглядається в межах Міжнародної класифікації хвороб 11 перегляду. Згідно з її відомостями інтелектуальні порушення розглядаються з позиції гуманності та недискримінації особистості та поділяються на наступні стани.

Порушення інтелектуального розвитку легкого ступеня. Коефіцієнт інтелекту складає 50-69 одиниць. Дітям з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня властивий недорозвиток всіх психічних функцій. Мислення конкретне, встановлення причинно-наслідкових зв'язків недоступне, процеси запам'ятовування не опосередковуються мисленням, сприйняття – недостатнє, фрагментарне. Відмічають значну затримку темпів формування мовлення, а з його появою спостерігається системний недорозвиток мовлення. Поряд з цим, цей ступінь інтелектуального порушення передбачає використання мовлення як основний засіб спілкування.

Порушення інтелектуального розвитку помірного ступеня. Коефіцієнт інтелекту охоплює 35-49 одиниць. Дітям з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня властивий більш виражений недорозвиток психічної сфери. Відтак, їх мислення інертне, конкретне, абстрактні поняття недоступні, увага неконцентрована. Мотивом для засвоєння елементарних соціально-побутових навичок є задоволення фізіологічних потреб. Загальний, ручний, артикуляційний праксис формується повільно, що своєю чергою обумовлює порушення формування навичок самообслуговування. Помірний ступінь інтелектуальних порушень передбачає глибокий системний недорозвиток мовлення. Діти здатні опанувати елементарну просту фразу, їх словник різко обмежений побутовою тематикою, розуміння мовлення ситуативне.

Порушення інтелектуального розвитку тяжкого ступеня. Коефіцієнт інтелекту складає 20-34 одиниці. Дітям з порушеннями інтелектуального розвитку тяжкого ступеня властивий глибокий недорозвиток когнітивної сфери. Розвиток мислення різко обмежений, пам'ять фіксує тільки ту інформацію, яка підкріплена потужними позитивними емоціями. Мовленнєві засоби спілкування у цієї групи дітей не сформовані, розуміння зверненого мовлення різко обмежене. Поряд з цим, діти здатні до підтримання елементарної комунікації за допомогою побутових жестів, міміко-інтонаційних засобів.

Порушення інтелектуального розвитку глибокого ступеня. Коефіцієнт інтелекту менше ніж 20 одиниць. У дітей з порушеннями інтелектуального розвитку глибокого ступеня когнітивна сфера грубо несформована. Відтак, реакція на оточення відсутня, моторна сфера грубо недорозвинена, сприйняття різко обмежене, порушено інтеграцію сенсорної інформації, що надходить від власного тіла, поведінка польова, емоційні реакції несформовані. Такі діти потребують постійного догляду з боку дорослого.

Порушення інтелектуального розвитку тимчасове. Такий висновок отримують діти у випадку, коли визначення коефіцієнта інтелекту є недоступним через виражені сенсорні / рухові порушення та вікові особливості дітей. Після досягнення 4 років, відбувається уточнення ступеня порушення інтелектуального розвитку.

Отже, класифікація інтелектуальних порушень за Міжнародною класифікацією хвороб 11 перегляду надає нам підстави зробити висновок, що кожна група дітей з порушеннями інтелектуального розвитку має різну якісну глибину недорозвитку психічної сфери та потребує залучення різних фахівців

для організації та впровадження корекційно-розвиткового супроводу.

Командний підхід не є специфічним підходом до організації корекційно-розвиткової роботи виключно дітей з інтелектуальними порушеннями, проте він доводить свою ефективність в практичній діяльності. Аналіз спеціальної корекційної літератури та дефектологічної практики дозволив нам змодельювати команду спеціалістів, які можуть здійснювати комплексний медико-психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями інтелектуального розвитку (модель представлено на рисунку 1.1).

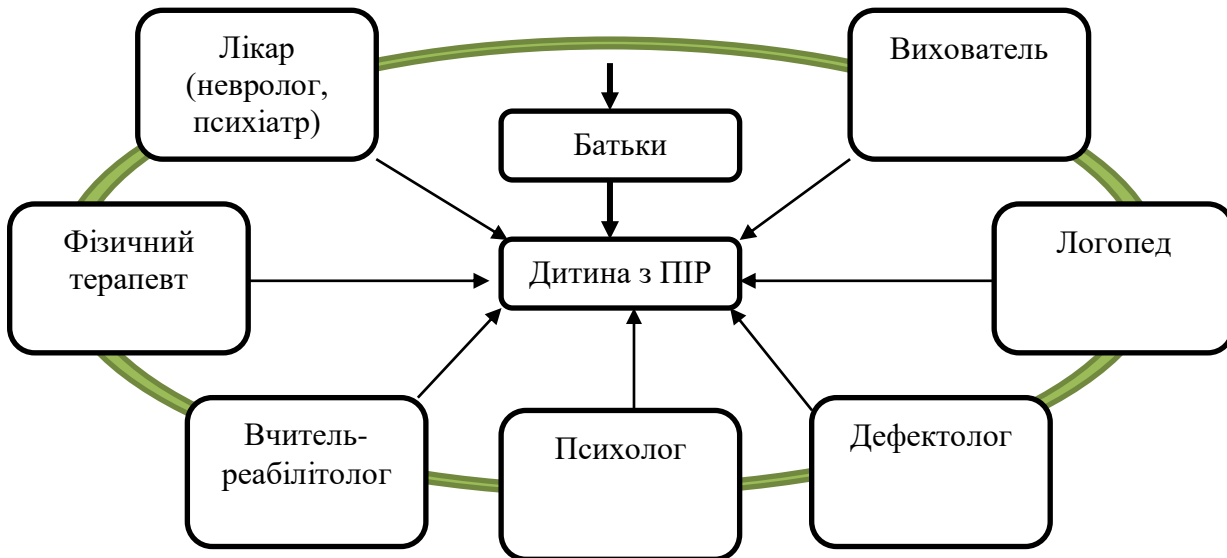

Рис. 1.1 Модель командного супроводу дітей з інтелектуальними порушеннями

Відтак, склад команди корекційно-розвиткового супроводу для дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуальними порушеннями розвитку містить таких фахівців: лікар (психіатр, невролог), дефектолог, логопед, психолог, вчитель-реабілітолог, фізичний терапевт, вихователь. Кожен спеціаліст виконує частину медико-психолого-педагогічного впливу, тим самим доповнюючи комплексну систему корекційно-розвиткового супроводу. Отже, така модель спрямована на реалізацію кола корекційно-розвиткових завдань:

- розвиток вищих психічних функцій;
- формування навичок самообслуговування;
- формування доступних засобів спілкування;
- розвиток емоційної сфери;
- формування уявлення про навколишнє;
- формування навичок соціально-побутового орієнтування;
- розвиток навичок соціальної взаємодії.

Звісно, не всі групи дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями досягнуть однакового рівня розвитку різних сфер психіки, навичок самообслуговування, соціальної взаємодії, проте спільною метою корекційно-розвиткового впливу для всіх категорій дітей цієї нозологічної групи є максимально можливий індивідуальний розвиток. Розглянемо напрямки діяльності кожного члена команди супроводу досліджуваної категорії дітей.

Лікар (невролог, психіатр). Діяльність лікарів спрямовано на розв'язання медичних проблем: оцінка фізичного та соматичного стану; виявлення супутніх захворювань; медикаментозне лікування розладів сну та бадьорості, порушень поведінки. Орім цього, психіатр встановлює глибину інтелектуального порушення.

Дефектолог (олігофренопедагог). В роботі з дітьми дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями олігофренопедагог здійснює діагностичну, планувальну, корекційно-розвиткову, консультативну та моніторингову діяльність. Основною метою корекційно-розвиткового впливу вчителя-дефектолога є компенсація та корекція порушень розвитку у дітей цієї нозологічної групи.

Відтак, дефектолог реалізує наступні завдання:

- глибоке психолого-педагогічне вивчення стану сформованості когнітивної сфери;
- планування індивідуального корекційно-розвиткового впливу для кожної конкретної дитини з урахуванням діагностичних показників;
- розвиток сенсорної сфери дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями;
- формування елементарних знань про навколишнє;
- формування елементарних математичних уявлень;
- формування навичок соціальної взаємодії;
- формування навичок соціально-побутової орієнтації;
- корекція пізнавальної діяльності дитини;
- консультування батьків дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями щодо методів та прийомів навчання і виховання дитини в природних умовах;
- динамічне спостереження за станом розвитку когнітивної сфери дітей цієї нозологічної групи.

Логопед. Основною метою роботи логопеда з дітьми з інтелектуальними порушеннями є формування мовленнєвих та немовленнєвих засобів спілкування. Напрямами діяльності логопеда можна виділити: діагностичну, планувальну корекційно-розвиткову, моніторингову, консультативну. В межах діяльності логопеда під час здійснення корекційно-розвиткової роботи з дітьми досліджуваної категорії реалізуються наступні завдання:

- глибока діагностика стану мовлення та немовленнєвих психічних процесів;
- планування індивідуальної корекційно-розвиткової роботи з урахуванням діагностичних показників;
- розвиток сенсомоторної сфери (розвиток артикуляційного праксису, розвиток фізіологічного видиху);
- формування доступних засобів спілкування (мовленнєвих, альтернативних);
- розвиток розуміння зверненого мовлення;
- накопичення пасивного словника, у разі потенційної можливості до розвитку мовленнєвих засобів спілкування (діти з легким та помірним ступенем інтелектуального порушення) його актуалізація;
- максимально можливий розвиток граматичного ладу мовлення (залежно від можливостей інтелекту);
- формування звукоскладової структури слова;
- розвиток зв'язного мовлення (у дітей з легким ступенем інтелектуального порушення);
- динамічне спостереження за станом розвитку мовленнєвих та немовленнєвих засобів спілкування;
- консультування батьків дітей з інтелектуальними порушеннями щодо розбудови мовленнєвого середовища в домашніх умовах, а також навчання методів та прийомів закріплення навичок спілкування в природних умовах.

Психолог. Діяльність психолога в роботі з дітьми дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями спрямована на розв'язання наступних завдань:

- глибока діагностика пізнавальної та особистісної сфер особистості дитини;
- розвиток вищих психічних функцій;
- розвиток емоційно-особистісної сфери;
- формування навичок саморегуляції діяльності;
- розвиток навичок соціально-комунікативної взаємодії;
- корекція негативних рис поведінки;
- консультування батьків;
- динамічне вивчення стану розвитку дитини.

Вихователь. Діяльність вихователя у роботі з дітьми дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями спрямовано на: розширення уявлень про навколишнє; формування навичок самообслуговування та охайності; формування навичок спільної взаємодії з дорослим та однолітками; розвивати інтерес до ігрової діяльності.

Вчитель-реабілітолог. Діяльність вчителя-реабілітолога в роботі з дітьми дошкільного віку з

інтелектуальними порушеннями спрямовано на формування знань, умінь та навичок, необхідних для максимально можливого функціонального рівня в соціально-побутовому житті. Відтак, у сфері корекційно-розвиткового впливу вчителя-реабілітолога знаходяться: навички самообслуговування, соціально-побутове орієнтування, розвиток всіх праксичних дій, формування правильних стереотипів поведінки, розвиток просторового орієнтування.

Фізичний терапевт. Як зазначалося вище, діти досліджуваної категорії мають варіативний характер порушень моторної сфери, що залежить від глибини інтелектуального порушення. Саме це обумовлює необхідність залучення фізичного терапевта до команди корекційно-розвиткового супроводу дитини дошкільного віку з порушеннями інтелекту. Діяльність фізичного терапевта з дітьми досліджуваної категорії спрямовано на: удосконалення всіх моторних навичок (загальний, ручний, артикуляційний праксис), розвиток просторової орієнтації, нормалізацію м'язового тону, розвиток координації рухів, розвиток зорово-моторної координації.

Отже, діяльність кожного фахівця команди корекційно-розвиткового впливу забезпечує реалізацію завдань, які реалізують спільну мету – максимально можливий розвиток дитини дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями, її підготовка до шкільного навчання, її соціалізація.

Дослідження проблематики командного підходу до організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями дозволило зробити наступні висновки.

1. Структура дефекту при порушеннях інтелекту досить складна та має велику кількість вторинних дефектів та третинних нашарувань. При цьому, спостерігається глибокий первинний недорозвиток когнітивної та особистісної сфери, що обумовлює необхідність впровадження системних корекційно-розвиткових заходів командою медико-психолого-педагогічного супроводу.

2. Склад команди корекційно-розвиткового супроводу сталий та містить наступних фахівців: лікар, дефектолог (олігофренопедагог), психолог, логопед, вихователь, вчитель-реабілітолог, фізичний терапевт. Він вираженості ступеня інтелектуального порушення залежить тільки формування індивідуальної корекційно-розвиткової роботи з врахуванням діагностичних показників в кожному окремому випадку.

3. Корекційно-розвиткові завдання, які реалізують спеціалісти в процесі психолого-педагогічного впливу можуть дублюватися. На наш погляд, таке повторювальне вирішення корекційно-розвиткових завдань забезпечує ґрунтовне засвоєння знань, умінь та навичок дітьми досліджуваної категорії, адже через інертність психічних процесів та порушення замикальної функції кори головного мозку вони потребують більшої кількості збігів для засвоєння навчального матеріалу.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні інноваційних методів корекційно-розвиткового супроводу дітей дошкільного віку з порушеннями інтелекту.

Список використаних джерел:

1. **Агафонова С.В.** (2023). Особливості формування ігрової діяльності у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями / С.В. Агафонова // Система освіти і виховання дітей з особливими освітніми потребами: досвід минулого – погляд у майбутнє : до 85-річчя акад. В. І. Бондаря. Харків : нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. С. 43–46. 2. **Гаяш О.В.** (2021). Корекційна психопедагогіка (Олігофренопедагогіка) : навчально-методичний посібник. Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 255 с. 3. **Закон України «Про освіту»** від 05.09.2017 № №2145-VIII : веб-сайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення : 26.04.2023). 4. **Купіна І.О., Горієнко В.В.** (2023). Педагогічний супровід дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями в умовах воєнного стану / І.О. Купіна, В.В. Горієнко // Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти [Електронне видання] : зб. наук. пр. [за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф.]. Харків. С. 125–128. 5. **Мартинчук О.В., Маруненко І.М., Луцько К.В.** (2017). Спеціальна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка. 364 с. 6. **Мірошниченко О.М., Бойчук Ю.Д., Дрожик Л.В.** (2022). Використання дидактичних ігор та ігрових прийомів у роботі з розвитку мовлення старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями / О.М. Мірошниченко, Ю.Д. Бойчук, Л.В. Дрожик // Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти : зб. наук. пр. [матеріалів круглого столу 20 жовт. 2022 р.]. Харків. С. 124–129. 7. **Миронова С.П.** (2015). Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнко. 311 с.

8. Пасікун А.В., Дрожик Л.В. (2023). Формування міжособистісних стосунків у дітей з інтелектуальними порушеннями дошкільного віку / А.В. Пасікун, Л.В. Дрожик // Система освіти і виховання дітей з особливими освітніми потребами: досвід минулого – погляд у майбутнє : до 85-річчя акад. В. І. Бондаря [Електронне видання] : зб. наук. пр. Харків. С. 249–251. **9. Психокорекційна педагогіка.** Навчальний посібник: Хрестоматія (2017) / За ред. В.М. Синьова. В 2-х томах. Том 1. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 645 с. **10. Трикоз С.В., Белич Г.О.** (2018). Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру». 40 с. **11. Шульженко Д.І.** (2019). Особливості самоконтролю дітей з інтелектуальними порушеннями дошкільного віку / Д.І. Шульженко // Вісник Науково-дослідної лабораторії інклюзивної педагогіки за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю: «Інклюзивна освіта: теорія, методика, практика» (28 березня 2019 р.) Випуск 5. Умань. С. 75-77.

References:

1. Ahafonova S.V. (2023). Osoblyvosti formuvannia ihrovoi diialnosti u ditei doshkilnoho viku z intelektualnymy porushenniamy / S.V. Ahafonova // Systema osvity i vykhovannia ditei z osoblyvymy osvithnyimi potrebamy: dosvid mynuloho – pohliad u maibutnie : do 85-richchia akad. V. I. Bondaria. [Peculiarities of the formation of play activities of preschool children with intellectual disability // The system of education and upbringing of children with special educational needs: past experience - a look into the future: to the 85th anniversary of Acad. V. I. Bondar]. **2. Haiash O.V.** (2021). Korektsiina psykhopedahohika (Olihofrenopedahohika): navchalno-metodychnyi posibnyk. Uzhhorod: DVNZ «Uzhhorodskyyi natsionalnyi universytet». [Correctional psychopedagogy (Oligophrenopedagogy): educational and methodological manual. Uzhhorod: Uzhhorod National University]. **3. Zakon Ukrainy «Pro osvitu».** (2017). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> **4. Kupina I.O., Horiienko V.V.** (2023). Pedahohichniy suprovid ditei doshkilnoho viku z intelektualnymy porushenniamy v umovakh voiennoho stanu / I.O. Kupina, V.V. Horiienko // Formuvannia zhyttievoi kompetentnosti osib z osoblyvymy osvithnyimi potrebamy v systemi pozashkilnoi, spetsialnoi ta inkliuzyvnoi osvity [Elektronne vydannia]. [Pedagogical support of preschool children with intellectual disabilities in the conditions of martial law // Formation of life competence of persons with special educational needs in the system of extracurricular, special and inclusive education [Electronic edition]. **5. Martynchuk O.V., Marunenko I.M., Lutsko K.V.** (2017). Spetsialna pedahohika : navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. Kyiv : Kyiv. un-t imeni Borysa Hrinchenka. [Special pedagogy: teaching. manual for students higher education closing Kyiv: Kyiv. Borys Grinchenko University]. **6. Miroshnychenko O.M., Boichuk Yu.D., Drozhyk L.V.** (2022). Vykorystannia dydaktychnykh ihor ta ihrovykh pryomiv u roboti z rozvytku movlennia starshykh doshkilnykiv z intelektualnymy porushenniamy / O.M. Miroshnychenko, Yu.D. Boichuk, L.V. Drozhyk // Aktualni pytannia spetsialnoi, inkliuzyvnoi i zdoroviazberezhualnoi osvity: zb. nauk. pr. [The use of didactic games and game techniques in the development of speech of older preschoolers with intellectual disability // Actual issues of special, inclusive and health-preserving education]. **7. Myronova S.P.** (2015). Korektsiina psykhopedahohika. Olihofrenopedahohika : pidruchnyk. Kamianets-Podilskyyi : K-PNU im. I. Ohienko. [Correctional psychopedagogy. Oligophrenopedagogy: a textbook. Kamianets-Podilskyyi: K-PNU named after I. Ohienko]. **8. Pasikun A.V., Drozhyk L.V.** (2023). Formuvannia mizhosobystisnykh stosunkiv u ditei z intelektualnymy porushenniamy doshkilnoho viku / A.V. Pasikun, L.V. Drozhyk // Systema osvity i vykhovannia ditei z osoblyvymy osvithnyimi potrebamy: dosvid mynuloho – pohliad u maibutnie: do 85-richchia akad. V. I. Bondaria. [The formation of interpersonal relationships in children with intellectual disabilities of preschool age // The system of education and upbringing of children with special educational needs: past experience - a look into the future: to the 85th anniversary of Acad. V. I. Bondar]. **9. Psykhokorektsiina pedahohika.** Navchalnyi posibnyk: Khrestomatia (2017) / Za red. V.M. Synova. V 2-kh tomakh. Tom 1. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova. [Psychocorrective pedagogy. Study guide: Textbook (2017) / Ed. V.M. Sinyova. In 2 volumes. Volume 1. Kyiv: Publication of the NPU named after M.P. Drahomanova]. **10. Trykoz S.V., Belych H.O.** (2018). Dytyna z porushenniamy intelektualnoho rozvytku. Kharkiv: Vyd-vo «Ranok», VH «Kenhuru». [A child with intellectual disabilities. Kharkiv: Ranok Publishing House, Kangaroo Publishing House]. **11. Shulzhenko D.I.** (2019). Osoblyvosti samokontroliu ditei z intelektualnymy porushenniamy doshkilnoho viku / D.I. Shulzhenko // Visnyk Naukovo-doslidnoi laboratorii inkliuzyvnoi pedahohiky za materialamy V Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu: «Inklyuzyvna osvita: teoriia, metodyka, praktyka». [Peculiarities of self-control of children with

intellectual disabilities of preschool age // Bulletin of the Scientific Research Laboratory of Inclusive Pedagogy based on the materials of the 5th All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation: «Inclusive education: theory, methodology, practice»].

PUTROV, S. TEAM APPROACH TO THE ORGANIZATION OF CORRECTIVE AND DEVELOPMENTAL WORK WITH PRESCHOOL CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES.

The theoretical review article examines modern scientific views on violations of the intellectual development of preschool children. The study presents the characteristics of intellectual disorders according to the 11th revision of the International Classification of Diseases. It was established that the structure of the defect in intellectual disabilities is quite complex and has a large number of secondary defects and tertiary layering. At the same time, there is a deep primary underdevelopment of the cognitive and personal sphere, which necessitates the implementation of systemic corrective and developmental measures by the medical-psychological-pedagogical support team. The composition of the team of correctional and developmental support is stable and includes the following specialists: a defectologist (oligophrenopedagogue), a psychologist, a speech therapist, an educator, a rehabilitation specialist, and physical therapy. Only the formation of individual corrective and developmental work, taking into account diagnostic indicators in each individual case, depends on the depth of the degree of intellectual impairment. The structure of the correctional and developmental support team for children of the studied category is modeled. The corrective and developmental tasks, which are solved by each specialist of the support team for a preschool child with intellectual disabilities, are characterized. Corrective and developmental tasks implemented by specialists in the process of psychological and pedagogical influence may be duplicated. In our opinion, such repeated solving of corrective and developmental tasks ensures thorough assimilation of the studied category of knowledge, abilities and skills by children, because due to the inertia of mental processes and the violation of the closing function of the cerebral cortex, they need more repetitions to study the educational material.

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2024.46.15>
УДК 159.923.2:378.011.3.013.82]-051

С.Ю. Путров
sergiy_putrov@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-2789-1355>
В.В. Михайленко
v.v.mihaylenko@npu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-8318-2457>

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ АГРЕСІЇ У ПІДЛІТКІВ
З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЛЕГКОГО СТУПЕНЮ**

В статті представлено результати теоретико-прикладного аналізу проблеми подолання агресії у підлітків з легким ступенем інтелектуальних порушень внаслідок перенесених психотравмуючих ситуацій під час війни в Україні.

Визначено, що агресивність за даними світових джерел, може мати користь для суспільства, так як вона стимулює у людей прагнення до перемоги, долаючи перешкоди.

Представлено результати попередніх лонгitudинальних досліджень автора із співавторами, де агресія виступала ефективним психологічним чинником для отримання юними спортсменами високих результатів. Виявлено за результатами проведених досліджень, що якість агресивності у означеної категорії людей напряму впливає на виникнення почуття патріотизму в царині спорту.

За актуальністю нової парадигми воєнного часу зазначено суттєві зміни у психіці людей, автори наполегливо повертаються до пошуку нових стратегій подолання агресивності осіб із легким ступенем інтелектуальних порушень, розуміючи, що цей стан у клінічній групі осіб з інтелектуальними порушеннями приведе до виникнення почуття патріотизму.

Розглянуто клініко-психологічні дослідження особливостей та структури інтелектуальних порушень. З'ясовано, що така категорія осіб, зокрема, порушень дизонтогенезу, на відміну від очікувань автора статті, лише